

with the investigation of the crime and forms the investigative situation.

Therefore, ways to improve the activities of fraud investigators are:

- 1) creation of departments under the GUNP of the regions from among the most qualified specialists specializing in the investigation of fraud in various fields;
- 2) development and distribution among these persons of appropriate methodological support for the investigation of fraud;
- 3) establishing interaction between investigators and employees of operational units, specialists, public and private bodies related to the execution of documents when committing various types of fraud, etc.;
- 4) qualified training of future investigators in higher education institutions with specific learning conditions, who will study a special course on the methodology of fraud investigation, etc.

References:

1. Карпов Н.С., Злочинна діяльність: Монографія. Київ: вид-во Семенко Сергія, 2004. 310 с.
2. 1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

ПИРИГ Ігор

доктор юридичних наук, професор?
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРЕДМЕТА ТА СУТНОСТІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ

На сьогодні судову експертологію розглядають як самостійну науку, не зважаючи на дискусії науковців, які включають її у систему криміналістики. Предметом судової експертології ми вважаємо закономірності проведення судових експертиз та заснованих на них засобах та методах дослідження різного роду матеріальних об'єктів, процесів або явищ [1, с. 126]. При цьому ми не повною мірою погоджуємось з визначенням предмета судової експертології, запропонованого М. Г. Щербаковським, який вважає таким «закономірності виникнення, розвитку, функціонування, методології, нормативного регулювання, організації судових експертиз» [2, с. 4]. На нашу думку, нормативне регулювання та організація проведення судових експертиз не входить в предмет судової експертології. Організація проведення експертиз є діяльністю, що покладається, скоріше за все, не безпосередньо на судових

експертів, а на керівників експертних установ та слідчих, які є відповідальними за збирання матеріалів, що підлягають дослідженню. Організація діяльності експертних, як і будь-яких інших установ є частиною науки управління та відповідної навчальної дисципліни: наукової організації праці. Нормативно-правове регулювання є результатом законотворчого процесу в якому приймають участь фахівці різних галузей права. Безумовно, законодавці повинні враховувати рекомендації та пропозиції практики проведення експертиз, але законотворчий процес не є безпосередньою діяльністю експертів.

Щодо сутності, а саме природи судової експертології на сьогодні загальноприйнятою є концепція її юридичної природи. Н. І. Клименко, підтримуючи юридичну природу судової експертології зазначає, що як наука, що має вивчати закономірності та методологію формування і розвитку судових експертиз, закономірності дослідження їх об'єктів, що здійснюється на основі спеціальних знань, трансформованих на базі галузевих наук у систему наукових методів, методик і засобів вирішення експертних задач у межах правової регламентації, судова експертологія має бути визначена як прикладна юридична наука, що за своєю генезою та загальним об'єктом дослідження (злочинна діяльність) належить до циклу кримінально-правових наук [3, с. 9]. М. Г. Щербаковський визначає судову експертологію юридичною, прикладною міждисциплінарною наукою, положення якої використовуються при проведенні судових експертиз у кримінальному, адміністративному, цивільному процесах і виконавчому провадженні [4, с. 29]. Аналізуючи існуючі концепції судової експертизи, М. Я. Сегай зазначає, що при огляді сучасних концепцій щодо становлення і розвитку науки про судову експертизу, серйозних сумнівів, незалежно від того, визнається вона самостійною наукою або галуззю іншої юридичної дисципліни, у її правовій природі немає сумнівів [5, с. 757]. Загалом автор визначає, що «судова експертологія, використовуючи знання інших наук, трансформує їх у знання юридичні, оптимізуючи тим самим процес впровадження спеціальних знань у судочинство» [5, с. 759].

Для визначення сутності судової експертології розглянемо структуру предметні науки, що є основою її формування. Якщо розглядати види судових експертиз, можна помітити, що більшість з них ґрунтується на знаннях природознавчих та технічних наук. Серед природознавчих слід виділити хімію, фізику, математику, медицину, біологію, зоологію, фармакологію, ґрунтознавство та ін., що є основними, з яких формуються знання у судовій експертології. Серед технічних наук потрібно виділити механіку, балістику, машинобудування, матеріалознавство, інформатику, кібернетику, електротехніку, системотехніку енергетику тощо. Частина суспільних наук складають економіка, мистецтвознавство, психологія, лінгвістика тощо. При формуванні методологічних основ судової експертології, як і інших наук, використовуються здобутки соціології та філософії.

Думки науковців, які відносять судову експертологію до юридичних наук базуються на тому, що вона відокремилась від криміналістики, яка вважається юридичною наукою. Проте, судова експертологія базується не на всіх положеннях криміналістики, а на тих, що складають зміст різних галузей криміналістичної техніки. Але знання у галузі криміналістичної техніки більшість науковців вважають спеціальними, а, як відомо, спеціальні знання за природою є неюридичними. Тобто, незважаючи на тісний зв'язок криміналістики та судової експертології, на сьогодні не можна визначити останню як юридичну науку. Предметом судової експертології, за визначенням, наданим вище, є закономірності проведення судових експертиз, а предметом кожної окремої експертизи, на думку більшості науковців, є встановлення фактів (фактичних даних), що мають значення для розслідування, шляхом дослідження об'єктів експертизи, які є матеріальними носіями інформації про подію. Об'єкти, що досліджуються при проведенні експертизи, як правило, мають процесуальний статус речового доказу, однак для експерта цей факт не має значення. Він досліджує ознаки та властивості об'єкта, а не його процесуальну природу. Методи та методики проведення експертиз також не закріплені законодавчо. Експерт на свій розсуд обирає ті чи інші методи дослідження об'єктів. Методики, що використовуються на практиці, мають рекомендаційний характер. На законодавчому рівні закріплено загальні основи судово-експертної діяльності, права та обов'язки її суб'єктів в залежності від видів судочинства, що входить в предмет вивчення відповідних наук.

З наведеного вище можна зробити висновок, що предмет, методи та об'єкти судової експертології, її зв'язок з науками, знання яких є її основою, не мають юридичної природи. З юриспруденцією судову експертологію пов'язує лише кінцева мета використання результатів проведених експертиз: під час судового розгляду кримінального провадження. Процес диференціації наукових знань сприяє появі предметних наук, що згодом інтегруються в судову експертологію. Ми погоджуємось з думкою Н. І. Клименко з приводу того, що «кожний вид експертизи має закономірні зв'язки зі «своєю» предметною судовою наукою, а через неї або безпосередньо – з її материнською (базовою) наукою» [3, с. 120]. Судова хімія є предметною наукою для хімічних експертиз, судова фізика – для проведення фізичних дослідів, судова економіка – для економічних експертиз тощо. Однак, незважаючи на це, такі науки як судова фізика, судова хімія, судова біологія, судова психіатрія, судова медицина, судове матеріалознавство та ін. вважаються не юридичними науками, а галузями відповідних материнських наук. Підводячи підсумок, можна вважати судову експертологію не юридичною наукою, а такою, що є сукупністю різних галузей знань, тобто так званою, синтетичною наукою.

Список використаних джерел:

1. Пиріг І.В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.
2. Щербаковський М. Г. Судова експертологія: Навчальний посібник. Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. 192 с.
3. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.
4. Клименко Н. І. Судова експертологія. Курс лекцій : навч. посіб. Н. І. Клименко. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 521 с.
5. Сегай М. Я. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність. Вісник Академії правових наук. 2003. № 2-3. С. 740-762.

ПЛЕТЕНЕЦЬ Віктор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ДІАГНОСТУВАННЯ СПОСОБІВ ПРОТИДІЇ ДОСУДОВОМУ
РОЗСЛІДУВАННЮ**

Протидія досудовому розслідуванню як явище може відстежуватись за значною кількістю кримінальних проваджень. Можливості їх подолання, у першу чергу обумовлені правильністю сприйняття уповноваженими особами проявів не зацікавлених у розслідуванні осіб.

Варто відзначити, що реалізація способів протидії досудовому розслідуванню мають особливості прояви, обумовлені особливостями:

- виду та тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, що обумовлює підслідність, та, відповідно, суб'єктів, котрі здійснюватимуть провадження;
- ступеня впливовості не зацікавлених у розслідуванні осіб, наявності в них корупційних зв'язків із суб'єктами, наділеними управлінсько-розпорядницькими повноваженнями;
- змісту вказівок (даються, переважно усно та не знаходять свого документального підтвердження) щодо прийняття, утримання від дій надаються безпосередніми або керівниками вищих ланок, від яких суб'єкт розслідування перебуває у службовій чи іншій залежності і т. ін. [1, с. 83].

Якщо ряд способів протидії має відкритий характер, зазвичай у вигляді вимог, пропозицій, наприклад неправомірної вигоди, переконань то інші, можуть здійснюватись приховано.